

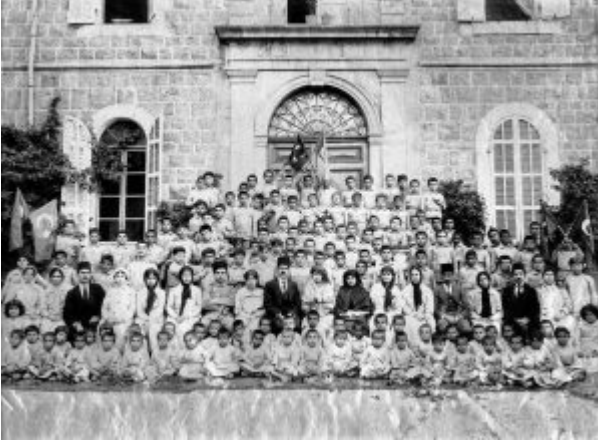
Robert Fisk: Ermeni soykırımının canlı kanıtı

Posted on 22/11/2018

ABD Türkiye'nin 1915'te 1,5 milyon Ermeni'yi katletmesinin soykırım olduğunu inkar etmek istiyor. Ancak kanıtlar orada, Beyrut yakınındaki bir tepede yer alan yetimhanede duruyor.

Ucuz betondan yapılmış bir dikdörtgenle işaretlenmiş, sarı yaban zambakları ile donatılmış küçücük bir mezar. İçinde yatanlar, 1915 büyük soykırımının Ermeni yetimleri olan, Türk otoriteleri onları Beyrut'un yukarısındaki dönüştürülmüş bir Katolik kolejinde "Türkleştirmeye" çalışırken kolera ve açlıktan ölmüş 300 kadar çocuğun toza dönüşmüş kemikleri, kafatasları ve uyluk kemikleri. Bu, ironik şekilde güzel taş okulun kalabalık yatakhaneğinde yaşamış 1200 çocuğun - üç ila 15 yaş arasında - Türklerin Ermenilere karşı 1915'te soykırım uyguladığını kanıtlayan neredeyse hiç bilinmeyen hikâyesi.

ABD Kongresi'nin Osmanlı Türklerinin 1,5 milyon Ermeni'yi katletmesini bir soykırım olarak tanımasını önlemek üzere acınacak bir kampanya yürütmekte olan Barack Obama ve onun yumuşak başlı Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, bu Lübnan köyüne gelmeli ve başlarını utançla öne eğmeliler. Bu, bazıları açlıktan ölmek için ölen yetim arkadaşlarının kemiklerini yemek zorunda kalmış; aileleri Birinci Dünya Savaşı'nın zirvesinde Türk kuvvetleri tarafından öldürülmüş küçük ve savunmasız çocuklara karşı trajik ve korkunç bir vahşet hikayesidir.

Ermeni çocukların sistematik olarak Ermeni kimliklerinden soyundurulduğu ve Türk adları verildiği, Müslüman olmaya zorlandığı ve Ermenice konuştukları duyulunca vahşice dövüldüğü bu terör yetimhanesinin yönetiminde, 1915 soykırımının mimarlarından biri olan Cemal Paşa ve - ne yazık ki - Türkiye'nin ilk feministi olan Halide Edip Adıvar vardı. Antoura Lazarist kolejinin rahipleri, asıl Lazarist öğretmenlerin Türkler

tarafından okuldan nasıl atıldığını ve Meryem Ana heykeli çan kulesinden indirilip de bir müezzin Müslüman duaları okumaya başladıktan sonra, yanındaki Alman koruması ile Cemal Paşa'nın ön kapıdan nasıl girdiğini kaydetmişler.

Şimdiye dek Ermenilerin bir soykırıma maruz kaldığı argümanı, katliamın kasti olmasına dayandırılıyordu. Ancak, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına ilişkin 1951 tarihli BM Konvansiyonu'nun 2. Maddesi, soykırım tanımının - "ulusal, etnik, ırksal ya da dini bir grubu toptan ya da kısmen yok etme" - "grubun çocuklarının başka bir gruba zorla nakledilmesi"ni içerdiğini özellikle belirtmektedir. Türklerin Lübnan'da yaptığı tam olarak budur. Yüzlerce çıplak ayaklı Ermeni çocuğun, kolej bahçesinde fiziksel egzersiz yaparkenki fotoğrafları halen mevcut. Hatta biri, 1916'da, - biraz isteksizlik gösterdikten sonra - yetimhaneyi yönetmeyi kabul eden genç ve güzel Halide Edip Adıvar'ın yanında basamaklarda dikilen Cemal Paşa'yı gösteriyor.

1916'da Antoura'ya vardığında altı yaşında olan Karnig Panian, 1989'da ölmeden önce, Ermenice olarak, kendi adının nasıl değiştirildiğini ve kendisine kimlik olarak 551 sayısının verildiğini kaydetmiş. "Her gün batımında, 1000'in üzerinde yetimin mevcudiyetinde, Türk bayrakları yarıya indirilip 'Çok Yaşa General Paşa!' diye bağırılırdı. Bu törenin ilk bölümüydü. Ardından günün hata yapanları için ceza vakti gelirdi. Bizi falakaya yatırıp

döverlerdi ve en yüksek ceza Ermenice konuşmaya verilirdi.”

Panian, gaddarca muamele sonrasında veya fiziksel zayıflık nedeniyle birçok çocuğun nasıl öldüğünü anlatıyor. Eski kolej şapelinin arkasına gömülmüşler. “Geceleyin, çakallar ve vahşi köpekler mezarları kazar ve kemikleri oraya buraya dağıtırdı ... geceleyin, çocuklar elma ve bulabildikleri diğer meyveleri toplamak için yakındaki ormana kaçarlardı - ve ayakları kemiklere takılırdı. Bu kemikleri, odalarına götürür ve çorba yapmak için gizlice üzerinde ne varsa sıyrırlardı veya tahıl taneleriyle karıştırırlardı çünkü yetimhanede yeterli yemek yoktu. Ölü arkadaşlarının kemiklerini yiyorlardı.”

Lazarit Antoura kolejinin başrahibi olan Emile Joppin, 1947’de kolej kayıtlarına dayanarak okul dergisinde “Ermeni yetimlerin Müslümanlaştırıldığını, sünnet edildiğini ve yeni Arapça veya Türkçe isimler aldıklarını” yazdı. “Adları daima vaftiz adlarının baş harflerine uyardı. Bu nedenle Haroutioun Nadjarian’a Hamit Nezih adı verildi, Boghos Merdanian Bekir Muhammet oldu, Sarkis Safarian ise Seyfi Süleyman.”

Ermeni tarihini araştırmak, Lübnan doğumlu Ermeni-Amerikalı elektrik mühendisi Missak Kelechian’ın hobisi. Amerikalı bir Kızıl Haç görevlisi olan ve Antoura kolejine İngiliz ve Fransız askerlerce kurtarılması ardından ulaşarak hayatta kalan yetimlerle görüşen Başrahip Stephen Trowbridge tarafından 1918’de özel olarak basılmış ve çok nadir bir raporu ortaya çıkarmış. Çok daha öncesine dayanan kayıtları, Peder Joppin’in 1949 tarihli araştırmasını tamamen destekler nitelikte.

Çocukların Ermeni veya Kürt kökenine dair her izden ve mümkün olduğu ölçüde her hatıradan kurtulması gerekiyordu. Türkçe adlar verildi ve çocuklar İslami kural ve geleneklerle belirlenmiş ayinlere katılmaya mecbur edildi ... Ermenice veya Kürtçe tek bir sözcüğe bile izin yoktu. Öğretmenler ve gözetmenler, çocukların hayatına Türkçe fikirleri ve gelenekleri empoze etmek ve onları Türk ırkının prestiji üzerine düzenli olarak sorguya çekmek için özenle eğitilmişlerdi.

Daha sonra The New York Times tarafından “Türk Joan D’Arc’ı” - Ermeniler tarafından sorgulandığı kesin olan bir tanımlama - olarak taltif edilecek olan Halide Edip Adıvar, 1884’de İstanbul’da doğdu ve Osmanlı başkentindeki Amerikan kolejine gitti. İki kez evlendi ve dokuz roman yazdı - Trowbridge dahi onun “kayda değer edebi yeteneğe sahip bir hanım” olduğunu teslim ediyor - ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk kurtuluş ordusunda kadın görevli olarak hizmet etti. Sonrasında hem İngiltere hem de Fransa’da yaşadı.

Adıvar’ın çoktandır unutulmuş ve temize çıkarma amaçlı anılarına ulaşan da yine Kelechian oldu. Adıvar’ın, Şam’daki 4. Ordu’nun komutanı Cemal Paşa’nın kendisi ile birlikte Antoura yetimhanesini nasıl gezdiğini anlattığı anıları 1926’da New York’ta yayınlanmış. “Dedim ki: ‘O zor günlerde Ermenilere mümkün olan en iyi şekilde davrandın. Neden Ermeni çocuklara Müslüman adları verilmesine izin verdin? Bu Ermenileri Müslümanlaştırmak gibi görünüyor ve tarih bir gün bunun intikamını gelecekteki Türk nesillerinden alacak’. Ciddiyetle, ‘Sen bir idealistsin,’ diye cevap verdi ‘ve tıpkı tüm idealistler gibi, gerçekçi değilsin ... Bu bir Müslüman yetimhanesi ve yalnızca Müslüman yetimlere izin var.’” Adıvar’a göre, Cemal Paşa “onları sokakta ölüren görmeye dayanamayacağını” söylüyor ve savaştan sonra “kendi halklarına geri döneceklerine” söz veriyordu.

Adıvar generale, “Böyle bir yetimhanede hiçbir işim olamaz” dediğini söylüyor ancak Cemal Paşa’nın “Onları acı içinde gördüğünde olacak, onlara gideceksin ve bir an bile adlarını ve dinlerini düşünmeyeceksin,” şeklinde cevap verdiğini iddia ediyor. Ki yaptığı tam olarak bu oldu.

Ancak savaştan sonra Adıvar, 20. yy.ın ilk soykırımının mimarı olan Talat Paşa’yla konuşuyor ve Ermeni “sürgününü” (böyle adlandırıyor) tartışırken öfkelenerek nasıl kendini kaybettiğini ve şunları söylediğini anımsıyor: “Bak Halide ... Ben de senin kadar iyi kalpliyim ve bu yüzden geceleri uyanırken acı çeken insanları düşünüyorum ancak bu kişisel bir şey ve ben halkımı düşünmek için varım, hassasiyetlerimi değil ... [1912] Balkan savaşı sırasında

eşit sayıda Türk ve Müslüman katledildi, ancak dünya sessiz kaldı. Dünyanın bir ulusu taktir etmesi ve ahlaklı sayması için, o ulusun kendi çıkarları açısından en iyisini yapması ve başarılı olması gerektiği kanaatindeyim. Yaptığım şey için ölmeye hazırım ve bunun için ölmem gerektiğini de biliyorum.”

Talat Paşa'nın böyle duygusuz şekilde bahsettiği acılar, Antoura'nın yetimleriyle görüşen Trowbridge için çok aşıkardı. Birçoğu ebeveynlerinin öldürüldüğünü ve kız kardeşlerinin tecavüze uğradığını görmüştü. Malkaralı Levon, 12 ve 14 yaşındaki kız kardeşleriyle evinden sürüldü. Kızların - Türklerle ittifak yapan - Kürtler tarafından “odalık” olarak alındığını ve erkeklerin işkence gördüğünü ve aç bırakıldığını kaydediyor Trowbridge. Levon'u yakalayanlar sonunda onu Antoura yetimhanesine götürmüş.

Tekirdağlı on yaşındaki Takhouni - adı Ermenice kraliçe anlamına geliyor ve zengin bir arka plana sahip - ailesiyle birlikte Konya'ya giden bir yük trenine bindirilmiş. Erkek kardeşlerinden ikisi vagona ölmüş, anne ve babası tifişe yakalanmış ve Takhouni ile büyük ağabeyi Aleppo'nun kollarında ölmüşler. Sonunda bir Türk görevli tarafından ağabeyinden ayrılmış, Müzeyyen adı verilmiş ve Antoura'ya götürülmüş. Trowbridge ona Tekirdağ'da birini bulmaya ve ailesinin mülklerinin ona geri verilmesini sağlamaya çalışacağını söylediğinde, “Erkek kardeşimi bulamazsam o şeylerin hiçbirini istemiyorum” diye cevap verdiğini aktarıyor. Erkek kardeşinin daha sonra Şam'da öldüğü bildirilmiş.

Trowbridge Antoura'da bulunan çocuklara dair birçok başka trajedi daha kaydediyor ve yüzünü ekşiterek, “Halide ile Cemal Paşa'nın, Osmanlı modernizminin öncüleri pozunda, yetimhanenin basamaklarında fotoğraflarının çekilmesinden memnun olduklarını” aktarıyor. “Dünyanın bu fotoğraflar hakkında ne düşüneceğinin farkında mıydılar?” Trowbridge'in hesaplarına göre, çocukların yalnızca 669'u hayatta kalabilmiş, bunların 456'sı Ermeni, 184'ü Kürt ve 29'u Süryani imiş. Talat Paşa günahları için gerçekten de öldü. 1922'de Berlin'de bir Ermeni tarafından öldürüldü. Cesedi Adolf Hitler'in kesin emirleri ile Türkiye'ye götürüldü. Cemal Paşa bir Türk köyü olan Tiflis'te öldürüldü. Halide Edip Adıvar

Türkiye'ye döndüğü 1939'a dek İngiltere'de yaşadı. Dönüşten sonra İngiliz edebiyatı profesörü oldu ve Türk parlamentosuna seçildi. 1964'te 80 yaşında öldü.

Çocukların kemikleri ancak 1993'te, Lazarit Pederler yeni sınıflar yapmak için yeri kazdıklarında bulunabildi. Kalıntılar saygıyla, kolej rahiplerinin gömülü olduğu küçük mezarlığa nakledildi ve tek bir derin mezara kondu. Uzun ağaçların gölgesindeki bu kederli yere bakarken, Kelechian bana yardımcı oldu. Mezarları, ne bir ad ne de bir mezar taşı ile işaretli.

Makalenin orijinalı 9 Mart 2010 de [Independent Gazetesinde](#) yayınladı

Türkçe çevirisi: dunyadanceviri.wordpress.com